

Frans Lomans

Koekie & ik

Hoe een pleegkind mijn leven veranderde

Een fluitje van een cent?

We hebben onlangs gehoord dat de moeder van onze pleegzoon via de rechter een serieuze poging doet om hem weer naar huis te halen. Deze maand zal de zaak voor de rechter komen, maar op welke dag precies is ons niet meegedeeld. Mohammed, de voogd van Bureau Jeugdzorg, dacht waarschijnlijk: laat ik de exacte datum maar niet doorgeven, want dan maken ze zich alleen maar ongerust.

Sinds mijn vrouw en ik weten dat dit speelt, zijn we niet meer onszelf. Ook omdat we geen enkele invloed hebben op de beslissing die genomen gaat worden: wij worden niet gehoord en onze pleegzoon ook niet. We houden serieus rekening met de mogelijkheid dat hij bezig is aan zijn laatste maanden bij ons. We worden er een beetje stil van, in onszelf gekeerd. In ons beider hoofden proberen we waarschijnlijk de vraag te beantwoorden of een verhuizing goed voor hem zal zijn. En wat het verblijf bij ons voor hem betekend heeft. Duidelijke antwoorden op die vragen hebben we niet. Rond deze tijd boeken we normaliter onze vakantie, maar dat hebben we nu ook maar even voor ons uitgeschoven.

Voor ons is deze onzekere situatie fnuikend. Soms denk je: slecht nieuws is beter dan geen nieuws. Maar voor onze pleegzoon is het natuurlijk helemaal klote. Van moeder naar

pleeggezin hier, naar pleeggezin daar, van de ene naar de andere school, van de Bijlmer naar Oud-Zuid en misschien weer terug. En voor hoe lang dan?

Hij weet natuurlijk dat er iets speelt. Laatst vertelde ik hem wat we de volgende Kerstmis gaan doen. Hij zei: 'Dan ben ik niet meer bij jullie.'

Later begon hij vragen te stellen. 'Vind je mij leuk? Of vind je andere kinderen leuker? Zou je het erg vinden als ik niet meer bij jullie woon?'

Steeds weer zeiden we: 'We vinden jou het allerleukste. En natuurlijk blijf jij bij ons, altijd.' Maar hij weet gewoon dat wij dat weliswaar zeggen en hartgrondig menen, maar dat er ook altijd weer mensen zijn die anders kunnen beslissen. Zoals een rechter.

Dat merkten we bijvoorbeeld een aantal maanden geleden, toen er een rechtszaak op mijn werk dreigde. Ik legde Koekie uit wat er aan de hand was. 'Dus het kan zijn dat ik bij een rechter moet verschijnen,' zei ik tegen hem. 'Doe je hem de groeten van mij?' zei hij op ernstige toon.

Omdat hij het zo serieus zei, was het ontzettend grappig. Maar het was meer dan grappig: hij weet dus wat een rechter doet en hij weet dat een rechter zeggenschap over zijn leven heeft en dat hij die daarom te vriend moet houden. Een jongen van zijn leeftijd, nog geen tien, mag eigenlijk niet denken dat hij rechters te vriend moet houden. En je mag niet ongestraft sullen met een kinderleven, dat is eigenlijk het enige wat ik zeker weet op dit moment.

Vanmiddag kwam aan de onzekerheid een einde. Toch nog onverwacht kreeg mijn vrouw op het einde van de middag een mail. De rechter heeft uitspraak gedaan...

Ruim anderhalf jaar hiervoor, in de nazomer van 2008, stonden we op de tram te wachten en zagen we een affiche hangen. Het was een campagne van Spirit. Lief kindje, oproep om pleegouder te worden. We dachten precies hetzelfde. Ik was op dat moment vierenvijftig, hoofdredacteur van het weekblad *Panorama* en mede-eigenaar van het platenmaatschappijtje Rosa Records. Mijn vrouw was bijna vijftig en werkte vier dagen per week als artdirector bij het blad *J/M*. We hebben een bovenmodaal dubbel inkomen en een groot huis in Oud-Zuid, onze wat deftige en blanke buurt in Amsterdam.

Mijn vrouw en ik hebben nooit de behoefte om ergens lang over na te denken. Na twaalf dagen verkering besloten we te trouwen. Nooit spijt van gehad. Hier waren we in twaalf minuten wel uit. Mijn vrouw was waarschijnlijk het gelukkigst toen ze haar dochter Rosa thuis had. Ze houdt van opvoeden. En ik houd van snelle en ingrijpende beslissingen die mijn leven compleet op de kop zetten. ‘Je weet dat je dan dingen moet opgeven hè,’ zei mijn vrouw, die mij tamelijk asociaal en egocentrisch vindt.

‘Ja,’ zei ik. ‘Maar als wij het niet doen, wie dan wel?’ Daar waren we snel uit.

Eind oktober begonnen we aan een cursus. Acht maandagavonden op rij fietsten we naar het gebouw van Spirit, de organisatie die verantwoordelijk is voor de werving, opleiding en begeleiding van pleegouders. Veel praktische tips, maar vooral ook een confrontatie met de realiteit: je kreeg hoe dan ook een meer of minder beschadigd kind met geheel eigen problemen, dat moest je als pleegouder beseffen. Het was geen ellende waarin je terecht kwam, maar zie het ook niet als iets romantisch. ‘Ze proberen het je wel tegen

te maken hè,' zeiden we meerdere malen tegen elkaar. Tegelijk vonden we het sterk: een pleegkind diende niet om je eigen probleem op te lossen, jij moest hun probleem tackelen.

Eerst was het onze bedoeling om in de weekenden een kind op te vangen, om voor onszelf te kijken of we wel geschikt waren. Maar dat veranderde snel. Weekenden alleen had iets halfslachtigs en dat paste niet bij ons. Je doet iets of je doet iets niet. Dus waarom niet fulltime? En nadat we hartverscheurende verhalen hoorden over broertjes en zusjes die wreed uit elkaar gerukt werden, verhalen waar mijn vrouw de tranen van in haar ogen kreeg, gingen we voor twee broertjes of zusjes. We stelden weinig beperkende voorwaarden. Mijn vrouw zat niet te wachten op pubers, ik dacht dat ik niet om kon gaan met seksueel misbruikte en zwaar mishandelde kinderen.

In maart kreeg ik een telefoontje. Twee zusjes in de aanbieding. Waarschijnlijk seksueel misbruikt. Wist ik zeker dat ik dat niet aandurfde? Ja, wist ik zeker.

In april volgde het telefoontje waarin twee Surinaamse broertjes een pleeggezin zochten. Hoewel de oudste redelijk in de buurt van de puberleeftijd kwam, zeiden we ja.

Vanaf dat moment beseften we dat ons leven nooit meer hetzelfde zou zijn. In mijn wekelijkse *Panorama*-column schreef ik: 'Ik heb op latere leeftijd nog een heel belangrijke taak gekregen. En als ik die niet goed volbreng, dan heeft mijn leven niks voorgesteld. Dan hebben al die tijdschriften waarvoor ik verantwoordelijk ben geweest geen enkele waarde, dan zullen mijn vader en moeder zich omdraaien in hun urn en zich voor me schamen, dan is mijn huwelijk mislukt.

Dan mag God me weigeren aan de hemelpoort en me zonder omweg naar de hel sturen.'

We wisten dat we dit wilden, maar vanaf dat moment zat ook in ons hoofd die ene vraag, met hoofdletters: KUNNEN WE HET OOK?

Twee Surinaamse broertjes

We ontmoeten de kinderen bij Pleegzorg in de Bijlmer. Negen mensen in een kamer met acht stoelen: mijn vrouw en ik, een begeleidster van Bureau Jeugdzorg en een aantrekkelijke Surinaamse vrouw met vijf kinderen. Ze heeft er zes van waarschijnlijk drie verschillende mannen (maar het kunnen er ook twee, vier of vijf zijn), dus eentje is er niet bij. Vier ervan wonen nog thuis, de andere twee komen nu bij ons.

Iedereen vertelt iets over zichzelf. Het oudste broertje is elf jaar, hij is geen prater. Hij heeft wel een appelcake bij zich. Zelf gebakken in de crisisopvang waar hij is ondergebracht. We zijn ontroerd. Hij zegt, binnensmonds, dat hij graag kookt. 'Dat komt goed uit,' zegt mijn vrouw met een licht verwijtende blik richting mij. Hij somt op waar hij nog meer van houdt: voetballen, zwemmen, muziek, drummen.

Het tweede broertje dat bij ons komt wonen is acht jaar, hij heeft besloten deze ochtend niets te zeggen. Op het schoolbord dat achter mijn vrouw hangt, schrijft hij zijn naam. En: 'Ik zit in groep 4. Ik ben slim.' Ik zie dat mijn vrouw hem af en toe aanraakt en dat hij dat plezierig vindt. Hij is klein voor zijn acht jaren. Terwijl de oudste broer zijn best doet om over te komen als een boze rapper, kijken de

ogen van de jongste open en vrolijk de wereld in.

Mijn vrouw laat foto's zien van hun kamer. Geschilderd, nieuwe IKEA-bedden, -tafel, -kasten, -nachtkastjes, -schemerlampen. De jongens zijn niet bijster geïnteresseerd. Waarschijnlijk hebben ze dit al net iets te vaak meegemaakt.

De kamer kan wel de goedkeuring van moeder wegdragen. Daarna tempert ze haar enthousiasme.

'Ook in vorige gezinnen had ik vertrouwen,' zegt ze. 'En dat vertrouwen is beschaamd. Dus nu heb ik wantrouwen.'

Wij lopen over van begrip. 'Het is aan ons om dat wantrouwen bij u weg te nemen. En wij zullen ons uiterste best doen,' zegt mijn vrouw.

We vragen wat zij in de opvoeding belangrijk vindt. Kleding en hygiëne. We krijgen tips over haarverzorging en ontsmetting.

'Is geloof belangrijk?' vraag ik haar.

'Ja,' zegt ze, zonder dat verder te specificeren.

'Hebben jullie een Wii?' vraagt de oudste broer.

'Nee,' moet ik tot zijn teleurstelling antwoorden. 'Maar in het gebouw waar ik werk, wordt ook het blad *Playboy* gemaakt en die hebben een Wii-kamer.'

Moeder begint te fronsen bij het woord 'Playboy'. 'Daar lopen geen blote vrouwen rond, hoor,' zeg ik snel.

De begeleidster komt ter zake. 'Dinsdag theedrinken bij jullie, donderdag komen ze eten, vrijdag komen ze proefslapen. Zo kunnen ze wennen.'

We hebben er vertrouwen in. Met deze jongens is niet echt iets mis. We voelen dat ze echt van hun moeder en van hun broertjes en zusjes houden. En iemand die in staat is tot liefde, die is tot alles in staat. Of zijn we nu te naïef?

De broertjes arriveren om halfdrie donderdagmiddag. Mijn vrouw is nog op haar werk. Het kennismakingsdiner is expres niet al te zeer voorbereid: ik heb de opdracht gekregen boodschappen met ze te gaan doen, zodat we erachter kunnen komen wat ze lekker vinden en vooral wat ze niet lusten.

Het mandje vult zich probleemloos. Rijst, iets vegetarisch wat er als vlees uitziet, maar het niet is. Toetjes: bitterkoekjespudding en Danone met veel kleurige snoepjes bovenop.

‘Neem ook wat te drinken,’ zeg ik.

De oudste komt met een groot blik Red Bull aanzetten, de kleine met een blikje Coca-Cola Zero.

Ik ben niet ontevreden. ‘Goed zo,’ zeg ik tegen ze.

Daar denkt mijn vrouw later heel anders over. Of ik niet weet dat je van Red Bull hyperactief wordt! Of ik niet weet dat een kind dat net acht geworden is, geen prik mag en zeker geen cola! Nee, geen idee. Maar dat weet ik dan nu. Zij heeft een kind opgevoed dat inmiddels bijna 25 is. Ik heb nooit iets of iemand opgevoed, ben nooit verantwoordelijk geweest voor het leven van anderen.

En dan gaat het snel. De zondagmiddag daarna is ons gezin officieel uitgebreid van twee naar vier mensen.

De elfjarige broer heeft nog wel wat bezittingen; een handvol plastic zakken met kleren, speelgoed, schoenen, skates, een fiets en wat ondefinieerbare andere zaken.

Het weinige wat het achtjarige broertje heeft, is kapot of, zoals zijn twee paar schoenen, te klein. Hij heeft één knuffel, waar een lapje op genaaid is. Het kastgedeelte dat we voor hem hebben gereserveerd blijft angstig leeg.

Het is de kennismaking met een realiteit die we niet kennen. Dit is armoede.

We wonen in de meest blanke straat van Amsterdam. Onze burens hebben een zwarte baby geadopteerd en voor zover ik weet was dat tot nu toe de enige gekleurde bewoner. Dus is het aantal negers in één klap uitgebreid van een naar drie. En die wonen ook nog op een kluitje. 'We hebben een zwart getto gecreëerd in Oud-Zuid,' grappen we met de burens.

We weten eigenlijk maar weinig van onze twee pleegkinderen. Onze jongens hebben verschillende vaders en ze lijken in de verste verte niet op elkaar. Ze zijn de oudste en het derde kind en de enige twee die uit huis geplaatst zijn. Waarom, en waarom alleen zij? Dat weten we niet. Dat is waarschijnlijk zo'n anderhalf, twee jaar geleden gebeurd. Toen zijn ze begonnen aan hun tocht langs pleeggezinnen en crisisopvang. Hoeveel adressen het waren en waarom ze nergens lang zijn gebleven, weten we niet. Daar schiet de informatie ernstig tekort. Hun laatste gezamenlijke pleeggezin is geen succes geworden. De oudste liep er weg. Uit een rapport: 'Hij kon niet meer tegen het veel te strenge regime waar niet viel te onderhandelen. Daarbij werd er ook in dit gezin negatief over zijn moeder gepraat wat voor een loyale jongen moeilijk geweest moet zijn.'

De jongste was niet solidair. Hij bleef en dat werd hem door zijn broer zeer kwalijk genomen. Later werd echter ook de jongste, al dan niet tegen zijn zin, er weggehaald. Daarna zijn ze apart in de crisisopvang terechtgekomen. Ze hebben nu een maand of vijf niet bij elkaar gewoond, maar Pleegzorg en moeder vinden het noodzakelijk dat ze weer samenkomen.

Het rapport meldt over de jongste: 'Hij werd veel gepest, hij was de underdog, hij moet leren meer voor zichzelf op te

komen. Hij heeft net als zijn broer veel meegemaakt, ze zijn beiden getuige geweest van geweld tegen hun moeder, daarbij werden ze ook erg achtergesteld door hun stiefvader.'

Daarmee moeten we het doen, ook doordat we in ons enthousiasme zijn vergeten een beetje door te vragen.

Voor het eerst in mijn leven mag ik nu de belangrijkste vaderlijke taak die er bestaat gaan uitvoeren. Ik mag de kinderen zakgeld geven. Ik heb me goed georiënteerd. Mijn eerste voorstel, een euro per levensjaar, werd door mijn vrouw en ieder ander weggehoond. Acht euro zakgeld per week voor een achtjarige is bizar. Ik halveerde het: vier euro voor de jongste, vijf euro vijftig voor de oudste. Het is de eerste stap op weg naar voorbeeldig vaderschap. Als we er 's avonds ook nog in slagen de jongste iets na achten en de oudste iets voor negenen in bed te hebben, denk ik: opvoeden is een fluitje van een cent.

De volgende ochtend reizen we met zijn drieën van Oud-Zuid naar de Bijlmer, per tram en metro. Naar school. De blanke man en zijn twee zwarte pleegkinderen. De twee vinden het bepaald niet stoer dat ze een pleegvader zonder rijbewijs en zonder auto hebben. De oudste lever ik af bij Pleegzorg, vanwaar iemand hem naar zijn speciale school brengt. Met de jongste loop ik naar de basisschool, die in de buurt is van zijn laatste crisisopvang en ook niet ver van waar zijn moeder woont. Op school word ik onmiddellijk aangesproken door zijn juf. Als ik hem kom ophalen dan moeten we serieus praten, zegt ze.

Dat is al snel, denk ik.

De juffrouw is een even knappe als strenge zwarte vrouw. Ze schetst een beeld van de jongste dat me doet rillen. Hij

liegt, hij is gemeen en hij gooit er met de pet naar. Ik krijg het idee dat ik nu al volstrekt gefaald heb als opvoeder en wil eigenlijk heel hard schreeuwen: 'We hebben hem pas 25 uur!'

Ik zeg dat het misschien wel verstandig is dat hij groep 4 overdoet. Nou, dat weet ze niet. Ze denkt dat hij het allemaal heus wel kan, als hij het maar wil. Bij het afscheid zegt ze: 'Ik heb vertrouwen in u en uw vrouw.'

Dat gaat me ook weer wat ver.

Eigenlijk gaan die eerste dagen verder best goed.

De jongens eten wat de pot schaft, doen dat met mes en vork, blijven netjes aan tafel zitten en Rosa, de dochter van mijn vrouw, valt erg in de smaak. Ze geeft beide kinderen een officieel Feyenoord-tenu, een cadeautje van haar goede vriend Serginho Greene, profvoetballer. In Amsterdam lopen er nu opeens twee Feyenoorders rond.

Zo op het eerste oog is er maar één probleem. Helaas is dat niet het minste: de twee jongens kunnen niet met elkaar overweg. De oudste houdt de jongste consequent uit de slaap, intimideert en probeert in korte tijd en ten koste van alles de vroegere hiërarchie, met hemzelf als de baas, te herstellen. De jongste is soms zichtbaar bang. Ik merk dat als we met zijn drieën op pad zijn. Als de tram of metro eraan komt pakt de jongste me vast alsof zijn leven ervan afhangt. Hij lijkt echt te denken dat zijn grote broer hem zal duwen. Het jaagt me de stuipen op het lijf.

Ik besluit deze informatie niet met mijn vrouw te delen.

Zij deelt wel de informatie met mij over het bezoek van een klasgenootje van de oudste. Die wilde graag even die megagrote trampoline zien die wij in de tuin hadden staan (we hebben geen tuin, de burens hebben een trampoline). En

deden wij echt al onze boodschappen in de PC Hoofstraat?

Op vrijdagochtend is er de eerste echte uitbarsting. De oudste geeft mijn vrouw een ongelooflijk grote mond en stormt met slaande deuren het huis uit. Het rare is dat hij tien minuten later weer terug is en het hele voorval lijkt te zijn vergeten.

We doen ons best de donkere wolken boven het paradijs te negeren. We zijn in de verste verte niet voorbereid op de zwarte zaterdag die in het verschiet ligt. Hoe luidt dat spreekwoord ook alweer? O ja: de weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen.

Op zaterdagochtend brengen we het kleine broertje naar mijn schoonmoeder. Met de elfjarige broer wandelen we het Vondelpark in en gaan op een bankje zitten. Hij in het midden. We proberen hem duidelijk te maken wat het probleem is.

‘Je terroriseert je broertje.’

Geen reactie.

‘Je hebt een grote mond.’

Geen reactie.

‘Je bent onbeleefd tegen de burens, geeft ze geen hand als ze zich komen voorstellen.’

Geen reactie.

‘Het enige wat je doet is heel smerig naar ze kijken.’

Wel een reactie: ‘Ik kan niet anders kijken.’

‘Je maakt alles kapot. De spullen van je broertje.’

Geen reactie.

‘Je maakt je eigen spullen kapot.’

Wel een reactie: ‘Dat zijn toch mijn spullen!’

‘Dat wil niet zeggen dat je die zomaar kapot mag maken.’

Die hebben mensen jou gegeven. Dat is heel aardig van ze.'

Geen reactie.

Het gebrek aan respons maakt ons wanhopig. We denken dat hij geen geweten heeft, dat hij echt niet beseft wat de gevolgen zijn van zijn daden. We gaan naar huis.

's Middags tijdens de open dag van het Concertgebouw hebben we alle vier een koptelefoon op tijdens de stille disco. Mijn vrouw en ik verliezen de twee even uit het oog en dan is het zover. De kleine is totaal overstuurd en huult zijn hele shirt nat; geslagen door zijn broer.

'We gaan nu naar huis,' zegt mijn vrouw. 'Jullie zijn schijnbaar niet in staat het samen leuk te hebben.'

De oudste holt weg. Als we thuiskomen is zijn fiets weg. We bellen elke hulplijn en elk noodnummer van Pleegzorg dat we hebben. Uiteindelijk krijgen we een vrouw aan de telefoon. Die stelt ons gerust. 'Hij komt heus wel terug. Dan belt u weer, kom ik langs.'

Na een tijdje duikt hij op.

Mijn vrouw en de kleine zijn buiten. Het oudste broertje, de hulpmevrouw en ik zitten aan tafel. De jongen trekt opnieuw een emotionele muur op met lange stilletjes. Maar opeens is er dat ene zinnetje dat alles verklaart: 'Mijn kleine broertje doet niet meer wat ik zeg.'

De hulpmevrouw neemt mijn vrouw en mij apart. 'Hij zou best eens autistisch kunnen zijn,' zegt ze. 'Is hij daarop onderzocht?'

'Niet dat we weten.'

'Praat u even samen en laat me weten of ik hem moet laten ophalen,' zegt ze.

Dat doen we en we zijn er binnen een minuut uit. 'We

kunnen niet instaan voor de veiligheid van de kleine,' zeggen we.

Als we de oudste de beslissing meedelen, begint hij onstuitbaar te huilen.

Daarna ga ik met hem naar zijn kamer om spullen in te pakken. De emoties zijn al snel verdwenen. Hij stopt zo veel mogelijk spullen in tassen, ook spullen van zijn broertje. Daarna gaat hij spelletjes doen op de computer. We eten nog één keer met zijn vieren. Hij eet veel, alsof er niets aan de hand is.

Na het eten wordt hij opgehaald. We omhelzen elkaar en iedereen huilt.

Nog nooit eerder voelde ik me zo tekortschieten. Die avond ga ik nog even naar de jongenskamer. Onze overgebleven jongen slaapt in het bed bij het raam. Tegen de andere muur staat een leeg bed. Het wegsturen van de oudste voelt als een sterfgeval. Mijn vrouw en ik kunnen best rationeel verklaren dat het geen optie was beiden te handhaven, dat de oudste de jongste naar het leven stond, dat die oudste serieuze en professionele hulp nodig had, dat we niet waren voorbereid op de problemen die hij met zich meedroeg. Maar het biedt geen troost. We hebben gefaald.